

сторінкам історії міста, видатним землякам. Особливо активізувалися учнівські та студентські колективи. Незабутньою подією стало літературно-мистецьке свято, яке відбулося на центральному стадіоні міста (головний режисер-постановник, народний артист України Б. Шарварко). Місто Черкаси з нагоди 700-річчя було нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора.

Встановлення дати заснування міста, підготовка до ювілею, і відзначення дня народження Черкас в подальші роки стали важливим підсумком і напрямом подальшої роботи педагогічних колективів з формування історичної свідомості, почуття патріотизму.

Література

1. Шекера І. Основні етапи формування етнічної території української народності в період зрілого феодалізму / Шекера І. // Українська народність: нариси соціально-економічної та етнополітичної історії.
2. Акты Московского государства. – Спб. : 1890. Т. I; 1896. Т. 2; 1901. Т. 3.
3. История Русов или Малой России. – М. : 1846.
4. Горленко Ф. Об этнониме Черкассы в отечественной науке конца XVIII первой половины XIX в. / Горленко Ф. // Советская этнография. – 1982. – № 3. – С. 98 – 115; Пономаренко М. Черкаси: таємниця топоніма / Пономаренко М. // Український історичний журнал. – 1991. – №3-4. – С. 67 – 77.
5. Історія Української РСР у 2-х т. – К., 1967, Т. I, С. 150; Акты Московского государства. – Спб. : 1896. Т. 2. С. 345-346, 350, 621.
6. Болтин И. Примечание на историю древняя и нынешняя России Г. Леклерка, сочиненные генерал-майором Иваном Болтиным. – Спб., 1788. Т. 1.
7. Карамзин Н. История государства Российского. Приложение к тому II.
8. Соловьев С. История России с древнейших времен. Т.3.
9. Татищев В. История Российская. – М.Л. : 1962. Т. I.
10. Бантыш-Каменский Д. ...История малой России... – М. : 1722. Т. I.
11. Полевой Н. Рецензия на кн. «История малой России». Ч. 13. Соч. Бантыш-Каменского. – М. : Московский телеграф. История русского народа. 1830. Т. II.
12. Максимович М. Откуда идет русская земля по сказанию Несторовой повести... Собр. соч. в 3-х т. – К. : 1876. Т. 1.
13. Маркевич Я. Записки о Малороссии, ее жителях и производстве. – Спб. : 1798. Ч. 1.
14. Горленко Ф. Об этнониме Черкассы в отечественной науке конца XVIII первой половины XIX в. – // Советская этнография. – 1982. – № 3. – С. 98 – 115;
15. Шевал'є П. Історія війни козаків проти Польщі. – К. : 1960.
16. Архив ЮЗР. Ч. 4. Т. 7.
17. Грушевський М. Нарис історії Київської землі від смерті Ярослава до кінця XIV ст. – К. : 1991.
18. Горленко Ф. Об этнониме Черкассы... // Советская этнография. – 1982. – №3; Пономаренко М. Черкаси: таємниця топоніма // УІЖ. 1991; Чабан А. Роль Середнього Подніпров'я у формуванні українського етносу (з найдавніших часів до XIV ст.). – Черкаси, 1992.; Чабан А. Витоки. – Черкаси, 1994.
19. Наш рідний край. Хрестоматія з історії Черкащини. – К. : 1993.

Аннотація. *Чабан А. Ю. Актуальные проблемы деятельности педагогических коллективов по установлению дат основания поселений Черкасского региона. В статье автор раскрывает проблемы деятельности педагогических коллективов из установления дат учреждения городов Черкасского региона.*

Ключевые слова: *педагогические коллективы, история малой родины.*

Summary. *Chaban A. Y. The issue of the activity of pedagogical collectives from establishment of dates of foundation of settlements. In the article an author exposes the problems of activity of pedagogical collectives from establishment of dates of foundation of settlements of the Cherkassy region.*

Key words: *pedagogical collectives, history of small motherland.*

Надійшла до редколегії 4.11.2011

УДК 374. 7

Огієнко О. І.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ У КАНАДІ

У статті розкриваються передумови становлення та розвитку сучасної системи освіти дорослих у Канаді; досліджуються мета, принципи та підходи ефективної її функціонування; визначаються та обґрунтовуються специфічні особливості системи освіти дорослих.

Ключові слова: *освіта дорослих, мета, принципи, підходи, освітня політика, Канада.*

Соціальні зміни, що відбуваються у світі, обумовлюють необхідність кардинального перегляду традиційних підходів до освіти як найважливішого інструменту суспільного розвитку. Освіта розглядається як первинний стратегічний фактор та ресурс розвитку цивілізації, країни, особистості, як фактор національної безпеки, як головна рушійна сила соціально-економічного розвитку країни. Це зумовило заміну концепції «освіти на все життя» концепцією неперервної освіти, яка прийнята та усвідомлюється у країнах світу та спрямована на зростання впродовж життя професійного й особистісного освітнього потенціалу людини. Розвиток концепції неперервної освіти, необхідність її реалізації загострили у суспільстві проблему освіти дорослих, яка на Міжнародній конференції з проблем освіти дорослих у Гамбурзі в 1997 р. була названа ключем до ХХІ століття. У декларації конференції рекомендовано урядам усіх держав вважати освіту дорослих одним із пріоритетів державної політики. Передусім це зумовлено тим, що доросла людина є головною продуктивною силою суспільства. По-друге, доведено (ЮНЕСКО), що ефективність та незворотність соціально-економічних та політичних реформ суспільства вимагає перенавчання не менш як 25% дорослого населення.

Перехід України до інформаційно-технологічного суспільства, демократичні зміни в соціально-економічному розвитку держави, процеси інтеграції національної освіти в європейський освітній простір потребують реформування системи освіти дорослих, обґрунтування її концептуальних засад. У більшості розвинених країн проблемі освіти дорослих надається належна увага: розроблені та діють закони про освіту дорослих, які фіксують правові, фінансові та організаційні гарантії та права громадян у цієї галузі освіти; організована підготовка викладачів-андрагогів тощо. Існуюча система освіти дорослих у Канаді є вагомим чинником, що зумовлює провідні економічні показники та стабільність даної держави. Тому вважаємо, що вивчення та аналіз концептуальних засад освіти дорослих Канади є актуальним та виправданим.

Теоретичні та практичні аспекти освіти дорослих Канади стали предметом досліджень провідних науковців розвинених країн, таких як П. Джарвіс, Д. Кідд, К. Кросс, Дж. Майлс, С. Мерріам, К. Мієрс, К. Рубенсон, Г. Селмен, Дж. Хекман, та інші. На пострадянському просторі проблемі освіти дорослих присвячені дослідження С. Вершловського, М. Громкової, В. Ісаєва, Л. Лесохіної, Н. Ничкало, В. Подобед та ін., але системі освіти дорослих у Канаді приділялося недостатньо уваги.

Мета наукової статті – обґрунтування концептуальних засад освіти дорослих у Канаді. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: визначити передумови, які вплинули на розробку концептуальних засад сучасної освіти дорослих у Канаді; дослідити мету, принципи та підходи ефективного її функціонування; визначити та обґрунтувати специфічні властивості канадської системи освіти дорослих.

Освіта дорослих являє собою важливу складову загальної системи освіти, тому мета, функції та її принципи органічно пов'язані з загальними концептуальними положеннями освіти, взагалі. Водночас освіта дорослих діє як відокремлена система неперервної освіти, яка спрямована на задоволення освітніх проблем дорослої людини, тому спирається на власні концептуальні засади. Визначаючи концептуальні засади освіти дорослих ми усвідомлювали, що вони зумовлюються та реалізуються у контексті загальної соціально-економічної політики, на яку значний вплив мають норми та цінності суспільства. Соціальна політика Канади базується на соціально-демократичних ціннісних орієнтаціях та вважається однією з найгуманніших у світі. Держава надає кожному громадянину рівне право на соціальне забезпечення. Така соціальна політика є специфічною у порівнянні з європейськими країнами, її називають системою соціальної безпеки [9]. Проведений нами аналіз наукових джерел свідчить, що розвиток освіти дорослих у Канаді має тривалу історію, а провідною метою системи освіти дорослих Канади є створення умов для розвитку здібностей людини та забезпечення суспільства знаннями та вміннями, які

повинні слугувати його інтересам [10]. Система освіти дорослих базується на збалансованості підходів для досягнення цих, не завжди гармонізованих між собою цілей.

Соціально-філософський, соціологічний, психолого-педагогічний аналіз проблем освіти дорослих Канади показав, що у сучасному розуміння освіта дорослих – це система, у якій системоутворювальним фактором стають соціальні та особистісні освітні потреби громадян держави [2; 5; 8]. В залежності від їх значимості та можливостей їх задоволення формуються підсистеми освіти дорослих: формальної, неформальної та інформальної освіти. При цьому кожна підсистема являє собою складне утворення, яке складається з ряду взаємодіючих та взаємозумовлених компонентів, як то: мережа освітніх та культурно-просвітницьких закладів, асоціацій та центрів, освітніх програм, органів управління тощо.

На відміну від інших розвинених країн, у Канаді немає єдиної системи освіти: за Конституцією кожна провінція самостійно вирішує питання освіти дорослих, з урахування культурних, історичних, економічних особливостей провінції [5]. У провінції Квебек Міністерство освіти, відпочинку та спорту разом з Міністерством трудових ресурсів та соціального розвитку розробили план дій на п'ять років, який стартував у 2008-2009 рр. Основними стратегічними напрямками стало визначення чотирьох пріоритетів розвитку системи освіти дорослих: підвищення рівня компетентності та грамотності дорослих у системі базової освіти дорослих; поліпшення доступності освітніх програм для зайнятих і для безробітних дорослих; полегшення імміграції до квебекського суспільства через отримання робочих місць та вивчення мови; визнання умінь та кваліфікацій дорослих та адекватна відповідь на потреби дорослих у підвищення їх кваліфікації [3]. У провінції Нунавут стратегія освіти дорослих базується на нунавутських соціальних цінностях, принципах та підходах, які акцентують увагу в освіті дорослих: на розвиток навичок через практику та дію; необхідність бути винахідливим та інноваційним у пошуку рішень; прийняття рішень через обговорення та узгодження; неперервність освіти. Основною метою стратегії освіти дорослих є підвищення рівня грамотності населення провінції, боротьба з бідністю, соціальною маргіналізацією, задоволення потреб провінції у компетентних фахівцях [7]. У провінції Манітобі відділ вищої освіти та грамотності несе відповідальність за визначення пріоритетів у системі освіти дорослих та її фінансування. Відділ співпрацює зі школами, коледжами, університетами, іншими закладами та підтримує функціонування центрів освіти дорослих. У 2009 р. у Манітобі було прийнято Закон грамотності, який спрямований на реалізацію стратегії грамотності дорослих. У провінції Британська Колумбія створено умови та ґрунтовна законодавча база освіти дорослих, яка охоплює Закон шкіл, Закон коледжів та інститутів, Закон про університети тощо. Закон шкіл передбачає надання школами освітніх програм для дорослих, а коледжі, інститути та університети повинні мати різноманітні програми навчання дорослих [3].

Наші розвідки дозволили з'ясувати, що велика кількість освітніх програм для дорослих у Канаді спрямована на забезпечення двох основних напрямів в освіті дорослих: базова освіта дорослих, грамотність, мовні програми; професійна освіта дорослих – освіта для отримання робочого місця та підвищення кваліфікації [2; 5; 8]. Заактуалізуємо, що серед провайдерів базової освіти дорослих та програм грамотності присутні школи, коледжі, центри, приватні заклади та організації з надання таких послуг. У провінції Альберта працює 83 організації освіти дорослих, що надають широкий діапазон освітніх послуг дорослим людям: курси грамотності, курси англійської мови як другої, курси підвищення кваліфікації тощо. У провінції існує понад 70 програм грамотності дорослих за допомогою волонтера-тьютора. Організації освіти дорослих та Програми грамотності волонтерів-тьюторів є частиною Програми подовженої освіти Альберти, яка спрямована на досягнення трьох цілей: розробка стратегії, для розширення участі та освітніх можливостей аборигенам, іммігрантам ті іншим групам населення; покращення доступу до навчання через мобільність переходу між та в межах систем освіти; забезпечення можливості у місцевих громадах (включаючи аборигенів, іммігрантів та інші групи

населення) повернення до навчання з метою отримання роботи та самореалізації [3]. У провінції Нова Шотландія створена Новошотландська школа для навчання дорослих (NSSAL), яка є складовою відділу освіти дорослих Міністерства праці та робочої сили. Її діяльність спрямована на створення системи освіти дорослих з покращення грамотності, надання можливості отримати дорослій людині середню освіту. Школа працює у тісній співпраці з організаціями та навчальними закладами, які надають повний курс середньої школи, підтримує багато мовних курсів [5]. У провінції Манітоба 44 центри освіти дорослих надають базову освіту дорослим людям. Деякі з них повністю чи частково фінансуються владою, а деякі – з інших джерел фінансування.

Далі наголосимо на такій організаційно-структурній особливості надання базової освіти дорослих та програм грамотності як диверсифікація закладів. Такі освітні послуги дорослим поряд зі школами надають освітні асоціації, громадські об'єднання, волонтерські групи грамотності та інші неурядові організацій. В освіті для отримання робочого місця та підвищення кваліфікації акцент робиться на різноманітності провайдерів та освітніх програм, у яких промисловість та влада тісно співпрацює, як для визначення потреб бізнесу, софінансування, так і для їх оцінки. У провінції Квебек для набуття освіти для отримання робочого місця, також технічної освіти існує понад 300 програм, що відповідають потребам бізнесу та промисловості, освітнім потребам дорослих людей. Міністерство освіти в Онтаріо створило окремий Сектор Фонду ініціатив, який опікується допомогою промислового сектору та узгоджує навчальні програми [3; 4].

Проведений нами аналіз джерел [1-10] дозволив визначити та розглянути провідні принципи функціонування системи освіти дорослих в Канаді, серед яких: принцип соціального партнерства, який передбачає конструктивну взаємодію усіх суспільних секторів: владних структур, бізнесу, неурядових організацій, освітніх закладів задля задоволення їх потреб та створення умов для постійного розвитку дорослої людини. Реалізації даного принципу сприяє фінансова політика уряду, податкові та інші стимули, які заохочують до активної участі всіх партнерів; потребнісно-мотиваційний принцип, який акцентує увагу на розвитку системи освіти дорослих у відповідності з потребами регіональних, культурних та економічних громад; принцип мобільності, який пов'язаний із забезпеченням визнання та мобільності професійних та особистісних компетентностей на територіях всіх провінцій Канади; принцип диверсифікації, який реалізується через наявність великої кількості навчальних закладів та різноманітних навчальних програм, кваліфікацій, рівнів освіти та термінів навчання, багатоканальне фінансування та управління, а також через надання консультаційних послуг дорослих щодо можливості навчання дорослої людини, вільний доступ до інформації та змісту освітніх програм, фінансову підтримку, оцінку компетентностей тощо; принцип гнучкості, який вимагає гнучкості у розробці навчальних програм, гнучкості у термінах, строках та формах і методах навчання дорослої людини, заохочення її до навчання та розширення доступу до освіти; принцип якості, що акцентує на необхідності оцінки та забезпечення якості освітніх послуг у системі освіти дорослих, якості освітніх програм та результатів навчання; принцип рівних можливостей, який забезпечує створення умов та національної інфраструктури задля гарантування кожному доступу до освіти, особливо аборигенам, іммігрантам, інвалідам, людям з низьким рівнем освіти.

У концептуальному плані сучасну освіту дорослих у Канаді можна визначити як гнучкий та динамічний процес адаптації людини до змін у суспільстві, включення людини через нові знання у соціально-економічну сферу діяльності з урахуванням її потреб, очікувань. Взаємозумовленість та взаємозв'язок між принципами освіти дорослих забезпечує ефективність системи освіти дорослих та зумовлює застосування підходів: синергетичного; аксіологічного; культурологічного; гуманістичного; андрагогічного.

Дослідження концептуальних засад освіти дорослих Канади дозволило зробити висновок, що її специфічність та відмінність зумовлюється: історичними та національними

особливостями розвитку держави, соціально-економічними факторами, серед яких провідне місце займає розбудова системи соціальної безпеки; розумінням освіти дорослих як найважливішого чинника економічного й соціально-культурного прогресу, духовного розквіту людини та розвитку демократичного суспільства; розробленістю законодавчо-нормативної, теоретичної та науково-методичної бази, розгалуженістю організаційної структури; державним фінансуванням; гуманістичною спрямованістю мети і принципів освіти дорослих. До перспективних напрямів дослідження відносимо проблему підготовки педагогічного персоналу та соціального партнерства у системі освіти дорослих Канади.

Література

1. Митина А.М. Дополнительное образование взрослых за рубежом: Концептуальное становление и развитие / А.М. Митина. – М.: Наука, 2004. – 304 с.
2. Baran J. Adult education and training in Canada: key knowledge gaps / Baran, J., Berube, G., Roy, R., & Salmon, W. – Ottawa, ON : HRDC, 2000. – 38 p.
3. Council of Ministers of Education, Canada (CMEC). Developing an Adult Education Policy Framework: Terminology, Typology and Best Practices: / report Council of Ministers of Education, Canada (CMEC). – Toronto : CMEC, 2005. – 143 p.
4. Council of Ministers of Education, Canada and the Canadian Commission for UNESCO. The Development and State of the Art of Adult Learning and Education (ALE) / report Council of Ministers of Education, Canada (CMEC) for UNESCO. – Toronto : CMEC, 2008. – 105 p.
5. Fenwick T. Contents of adult education: canadian perspectives / Tara Fenwick, Tom Nesbit, Bruce Spencer. – Toronto : Thompson Educational Publishing. Inc., 2006. – 366 p.
6. Foley G. Dimensions of adult learning: Adult education and training in a global era / Foley G. – Oxford : Open University Press, 2004. – 352 p.
7. Nunavut. Developing an adult learning strategy for Nunavut: A discussion document. Department of Education. – Nunavut : Iqaluit, 2004.
8. Rubenson K. Adult Learning in Canada: A Comparative Perspective. Results from the Adult Literacy and Life Skills Survey / Rubenson, Kjell, Richard Desjardins, and Ee-Seul Yoon. – Retrieved January 12, 2008, from www.statcan.ca/english/research/89-552-MIE/89-552-MIE2007017.htm
9. Selman G. The Foundations of Adult Education in Canada / Selman, Gordon; Cooke, Michael; Selman, Mark; and Dampier, Paul (eds) : Second Ed. – Toronto : Thompson Publishing, 1998. – 380 p.
10. Spencer B. The Purposes of Adult Education: A Guide for Students / Spencer, Bruce. – Toronto : Thompson Educational, 1998. – 151 p.

Аннотация. Огиенко Е. И. Концептуальные основы образования взрослых в Канаде. В статье раскрываются предпосылки становления и развития современной системы образования взрослых в Канаде; исследуется цель, принципы и подходы эффективного его функционирования; определяются и обосновываются специфические особенности системы образования взрослых.

Ключевые слова: образование взрослых, цель, принципы, подходы, образовательная политика, Канада.

Summary. Ogienko O. Conceptual bases of adult education in the Canada. In the article preconditions of becoming and development of a modern education system of adults in the Canada are analyzed; the purpose, principles and approaches of his effective functioning are investigated; specific features of Canada's system adult education are defined and proved.

Key words: adult education, purpose, principles, approaches, educational policy, Canada.

Надійшла до редколегії 24.11.2011

УДК 374.7

Архинова С. П.

**ОСВІТА СОЦІАЛЬНО НЕЗАХИЩЕНИХ КАТЕГОРІЙ ДОРΟΣЛИХ:
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ**

У статті виділено суперечності, якими детерміновано розвиток освіти дорослих, а також проаналізовано основні стратегії розвитку освіти соціально незахищених груп дорослих.

Ключові слова: неперервна освіта, освіта дорослих, освіта соціально незахищених груп дорослих, стратегії розвитку освіти.